



УДК 377.014.6:005.6

КВАЛІФІКОВАНІ КАДРИ ДЛЯ ВІДБУДОВИ: ІННОВАЦІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Савелій Одайський,
кандидат педагогічних наук,
директор Чернівецького вищого
професійного училища радіоелектроніки,
<https://orcid.org/0000-0002-9217-0204>
e-mail: vpurodaiski@gmail.com

Анотація. Професійна (професійно-технічна) освіта відіграє ключову роль у підготовці робітничих кадрів для відбудови України. Розглянуто основні чинники, які впливають на якість професійної (професійно-технічної) освіти через розкриття участі закладу освіти в проектах, процесах модернізації змісту, форм, засобів та структури професійної підготовки майбутніх кваліфікованих кадрів для відбудови.

Ключові слова: професійно-технічна освіта, відбудова України, кваліфіковані кадри, модернізація матеріально-технічної бази, співпраця з бізнесом, часткові кваліфікації

QUALIFIED STAFF FOR RECONSTRUCTION: INNOVATIONS IN VOCATIONAL EDUCATION IN UKRAINE

Saveliy Odaysky,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Director of the Chernivtsi Higher
Vocational School of Radio Electronics

Abstract. Vocational (vocational and technical) education plays a key role in training workers for the reconstruction of Ukraine. The main factors that influence the quality of vocational (vocational and technical) education are considered through the disclosure of the participation of the educational institution in projects, processes of modernization of the content, forms, means and structure of professional training of future qualified personnel for reconstruction.

Keywords: vocational education, reconstruction of Ukraine, workers, modernization of the material and technical base, cooperation with business, partial qualifications

Війна в Україні спричинила масштабні руйнування, які торкнулися практично всіх сфер життя. Це і житлова інфраструктура, критична інфраструктура, соціальна інфраструктура, економіка тощо. Тисячі житлових будинків зруйновані або пошкоджені, що призвело до того, що мільйони людей залишилися без даху над головою. Пошкодження енергетичних об'єктів, таких як електростанції та підстанції, призвели до перебоїв з електропостачанням по всій країні. Руйнування мостів, доріг та залізниць ускладнили логістику та переміщення людей і вантажів. Пошкодження водопровідних та каналізаційних мереж створили проблеми з доступом до чистої води та санітарією. Зруйновано або пошкоджено сотні шкіл, лікарень та інших соціальних об'єктів, що ускладнює доступ до освіти та медичної допомоги. Багато культурних та історичних пам'яток також зазнали руйнувань. Війна завдала величезних збитків українській економіці, призвівши до скорочення ВВП, зростання безробіття та інфляції. Багато підприємств були змушені припинити свою діяльність, а сільськогосподарські угіддя заміновані або знищені.

Відбудова України – це комплексний процес, який включає в себе відновлення інфраструктури, економіки, соціальної сфери та екології країни після руйнувань, спричинених війною. Цей процес вимагає залучення значних ресурсів, як внутрішніх, так і зовнішніх, а також тісної співпраці між державою, бізнесом, громадськістю та міжнародними партнерами.

Одними з найважливіших завдань є: відновлення житлової інфраструктури; відновлення критичної інфраструктури, такої як енергетична, транспортна та водопровідна мережі; відновлення соціальної інфраструктури, такої як школи та лікарні; відновлення економіки є необхідним для створення робочих місць та забезпечення економічного зростання.

Система освіти, особливо професійно-технічна, має відіграти ключову роль у підготовці кадрів для відбудови країни. Важливо залучати молодь до участі в процесі відбудови. Війна в Україні не лише руйнує інфраструктуру, але й кардинально змінює ринок праці. Відновлення України – це складний і довгостроковий процес, який вимагає значних фінансових та людських ресурсів. Необхідно інвестувати в професійну освіту та перекваліфікацію кадрів. (Горошкова et al, 2023; Пригодій, 1999)

На сьогоднішній день основні завдання, які стоять перед професійно-технічною освітою: модернізація змісту освіти,



модернізація матеріально-технічної бази та створення навчально-практичних центрів, індивідуальний підхід до навчання, співпраця з бізнесом, підвищення кваліфікації викладачів.

У контексті статті про важливість інноваційних процесів у ПТНЗ для підготовки кадрів з повоєнного відновлення використані загальнонаукові (аналіз та синтез, індукція та дедукція, аналітичне групування) та спеціальні (абстрагування, моделювання і т. ін.) методи, що дозволяють досягти максимальної ефективності в процесі підготовки робітничих кадрів.

Модернізація змісту освіти робиться шляхом оновлення навчальних програм з урахуванням сучасних вимог ринку праці та технологічного прогресу. Це включає впровадження нових методів навчання, інтеграцію цифрових технологій та розвиток компетентнісного підходу.

Модернізація матеріально-технічної бази та створення навчально-практичних центрів допоможе забезпечити заклади освіти сучасним обладнанням, комп'ютерною технікою, лабораторіями та іншими необхідними ресурсами, створити комфортні та безпечні умови для навчання та роботи, створити сучасні навчально-практичні центри, що відповідають сучасним технологіям.

На реформування та модернізацію системи професійно-технічної освіти в Україні спрямована програма «EU4Skills: кращі навички для сучасної України», що фінансується ЄС і державами-членами Німеччиною, Фінляндією, Польщею та Естонією, має на меті підтримку впровадження реформи професійно-технічної освіти в Україні. Серед завдань Програми: підвищити ефективність реформи та покращити якість та привабливість профтехосвіти та її відповідність вимогам ринку праці, а також – модернізувати інфраструктуру та обладнання у вибраних закладах освіти. Програма «EU4Skills», що виконується Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH та партнерами з країн, що фінансують Програму, працює на національному рівні та у 7 пілотних областях: Вінницькій, Полтавській, Запорізькій, Рівненській, Львівській, Миколаївській та Чернівецькій.

Міністерство освіти і науки України реалізує проєкт #100 майстерень, метою якого є оновлення майстерень закладів професійної освіти, які допоможуть учням ефективно і якісно навчатися найбільш потрібних професій для країни. Проєкт «100 майстерень» – це урядова ініціатива, спрямована на створення сучасних майстерень та

лабораторій у закладах професійної освіти. У 2024 році завдяки виділенім 549 млн грн з державного бюджету було створено 88 нових майстерень у закладах професійно-технічної освіти. Основні завдання проекту – підвищити якість професійної освіти, популяризувати робітничі професії серед молоді та забезпечити підприємства кваліфікованими кадрами. Проект «100 майстерень» є важливим кроком до модернізації професійної освіти в Україні та її внеску в економічне зростання країни.

Ці проекти відіграють важливу роль у модернізації ПТО в Україні та сприяють підготовці кваліфікованих кадрів для відбудови країни.

Індивідуальний підхід до навчання передбачає врахування індивідуальних потреб та здібностей здобувачів освіти, що сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу та розвитку професійних навичок. Цей підхід стає особливо важливим у контексті відбудови України після війни, коли освітня система стикається з численними викликами та дозволяє забезпечити якісну освіту для кожного здобувача освіти, незалежно від його індивідуальних потреб та обставин.

Співпраця з бізнесом є ключовим елементом для розвитку професійно-технічної освіти та підготовки кадрів для відбудови України. Тому налагодження партнерських відносин з підприємствами необхідне для забезпечення практично-орієнтованого навчання. Взаємодія бізнесу та системи П(ПТ)О в Україні розкривається, наприклад, через такі проекти, як «Навички для відновлення» (Skills for Recovery), який з 2023 року реалізується Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ) за фінансування Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини. Тобто, «GIZ» уже зараз допомагає Україні з відбудовою, намагаючись водночас максимально наблизити професійну освіту до потреб ринку праці. В Україні основними партнерами та бенефіціарами проекту «Навички для відновлення» є Міністерство освіти і науки України та Міністерство економіки України, що свідчить про міжгалузеву інтеракцію соціальних суб'єктів, які є інкорпорантами певних аспектів ДПП та співпраці бізнесу з репрезентантами П(ПТ)О. Важливо, що основні напрями проекту «Skills for Recovery» – це побудова навичок та надання знань для залучення населення у якості професійних робітників до процесу відновлення; підтримка активації вразливих груп населення (наприклад, колишні учасники бойових дій та ВПО) на ринку праці та їх залучення до відбудови країни; допомога молоді у



здобутті якісної освіти в умовах війни. Інноваційно, що проєкт «Навички для відновлення» впроваджується у шести областях (Дніпропетровська, Полтавська, Київська, Вінницька, Львівська та Чернівецька) та в чотирьох пріоритетних галузях економіки: будівництво і енергетика, транспорт і логістика, сільське господарство та сфера послуг. (Крячко, 2024)

Постійне навчання та перепідготовка викладачів є критично важливими для забезпечення високого рівня освіти, особливо в контексті сучасних викликів та потреб ринку праці. Викладачі повинні бути обізнані з новітніми технологіями та методами навчання, впроваджувати цифрові інструменти, онлайн-платформи, інтерактивні методики та інші технологічні рішення.

Розглянемо на прикладі Чернівецького вищого професійного училища радіоелектроніки, яке активно залучене до різноманітних проєктів, спрямованих на модернізацію професійно-технічної освіти та розвиток навчального закладу. У 2019 році на базі Чернівецького вищого професійного училища радіоелектроніки створено навчально-практичний центр електротехнічних робіт з професій: електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування, електромонтажник з освітлення та освітлювальних мереж, електромонтажник силових мереж та устаткування. НППЦ створено за кошти субвенції з державного бюджету у розмірі 630 тис. грн. та за рахунок спецкоштів закладу освіти на суму 120 тис. грн.

Чернівецьке вище професійне училище радіоелектроніки є учасником програми «EU4Skills: кращі навички для сучасної України». Проєкт передбачає модернізацію інфраструктури Чернівецького вищого професійного училища радіоелектроніки шляхом проведення будівельних робіт та закупівлі обладнання в рамках реалізації фінансованого Європейським Союзом через Німецький банк розвитку KfW проєкту «EU4Skills» Модернізація інфраструктури системи професійно-технічної освіти в Україні». Загальна вартість проєкту 1 млн. 848 тис євро.

У 2022 р. в училищі відкрито STEAM-кабінет та реалізовується Концепція розвитку закладу освіти на основі компетентнісного підходу, що надає можливість підвищити мотивацію всіх здобувачів освітніх послуг, набути компетентності роботи з сучасними електронними компонентами та пристроями, розвинути їхні здібності, реалізувати себе в науково-технічній сфері. STEAM-кабінет створено за кошти мікропроєкту програми EU4Skills в рамках реалізації

програми Європейського Союзу «EU4Skills: Кращі навички Програмою EU4Skills для сучасної України» у розмірі 657 тисяч грн. та за рахунок спецкоштів закладу освіти на суму 110 тис. грн.

У березні 2024 р Чернівецьке вище професійне училище радіоелектроніки стало одним із переможців проєкту #100 майстерень. На створення НПЦ виділили – 8,15 млн грн для оновлення майстерні з професії «Оператор дистанційно керованих апаратів». На сьогоднішній день вже проведено ремонт кабінетів та закуплено відповідне обладнання.

Щодо Чернівецького вищого професійного училища радіоелектроніки, то, як і більшість закладів П(ПТ)О в Україні, воно прагне до активної співпраці з роботодавцями. Основними підприємствами-замовниками робітничих кадрів є: Департамент містобудівного комплексу та земельних відносин, МПП «Медтехніка – сервіс», ТДВ «СКБ Електронмаш», ТзОВ «Карпати автоцентр», Комунальне підприємство «Чернівецьке тролейбусне управління», SEBN UA »СЕ Борднетце-Україна», Аутомотів Електрик Україна, Укртелеком, Чернівецький центр телекомунікаційних послуг, «Чернівціміськіфт», ТзОВ «Автоплаза», підприємства сотового та супутникового зв'язку, тощо.

На базі навчально-практичного центру електротехнічних робіт Чернівецького вищого професійного училища радіоелектроніки проводиться підготовка та перепідготовка дорослого населення за частковими кваліфікаціями з професій електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування, слюсар-електромонтажник, що є важливим напрямом розвитку професійно-технічної освіти (ПТО) в Україні. Така підготовка дозволяє гнучко реагувати на потреби ринку праці, бо часткові кваліфікації дозволяють швидко адаптувати навчальні програми до конкретних потреб роботодавців, дозволяє людям здобути конкретні навички, необхідні для працевлаштування, без необхідності проходити повний курс навчання. Протягом 2024 року було підготовлено більше 65 слухачів з видачею свідоцтв про присвоєння/підвищення робітничої кваліфікації.

Упродовж лютого-листопада 2024 року ГО «Український професійний розвиток» впроваджувала проєкт «Навчання заради змін: короткострокові професійні навчальні курси для дорослих» у межах програми «Професійна освіта в Україні / Skills4Recovery», яка реалізується Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit



(GIZ) GmbH за дорученням Федерального уряду Німеччини. *Чернівецьке вище професійне училище радіоелектроніки спільно з 28 закладами професійної освіти з Дніпропетровської, Київської, Вінницької, Львівської, Чернівецької та Полтавської областей, які стали партнерами за результатами відкритого конкурсу – проводили безоплатне навчання для дорослих. Ця ініціатива була покликана допомогти отримати або підвищити кваліфікацію жінок та чоловіків, які прагнуть здобути необхідну для відбудови України професію.* Адже через війну ринок праці та потреби роботодавців сильно змінилися. Економіка переживає справжній брак кадрів робітничих професій, а бізнеси не можуть налагодити свої процеси без кваліфікованих слюсарів, водіїв вантажівок та електрогазозварників. Завдяки проєкту у закладі освіти 30 осіб дорослого населення отримали нові знання та навички з професії «Слюсар-електромонтажник».

Впровадження інновацій сприяє підвищенню престижу професійно-технічної освіти, роблячи її більш привабливою для молоді. Це важливо для формування позитивного іміджу робітничих професій та залучення кваліфікованих кадрів. Враховуючи вищезазначене, інновації є не просто бажаним, а необхідним елементом розвитку системи ПТО в Україні.

Основні підсумки. Створення навчально-практичних центрів, розробка нових освітніх стандартів, програми «EU4Skills», *проєкти «100 майстерень», «Skills for Recovery»* – це ініціативи, що дійсно спрямовані на модернізацію професійної освіти в Україні. Здійснення зазначених заходів дасть змогу оновити навчальні програми, впроваджувати новітні технології та методи навчання. Що в свою чергу дасть можливість забезпечити підготовку достатньої кількості кваліфікованих робітничих кадрів, які зможуть задовольнити потреби ринку праці як сьогодні, так і в майбутньому. Це вплине на швидкість та ефективність повоєнного відновлення країни.

Інновації в професійній освіті України мають вирішальне значення для забезпечення конкурентоспроможності країни на світовому ринку праці та для успішної повоєнної відбудови. Сучасні тенденції розвитку економіки, технологій та суспільства вимагають постійного оновлення та адаптації системи професійної освіти до нових викликів та спільних зусиль держави, бізнесу, навчальних закладів та громадськості для їх успішної реалізації.

Список посилань

Горошкова, Л. А., Маслова, О. В., & Чорнобук, Д. О. (2023). Ринок праці та технології підготовки кадрів для повоєнного відновлення України. *Економічний вісник університету*, 57, 15–26. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2023_57_4

Крячко, В. (2024). Взаємодія бізнесу з професійною (професійно-технічною) освітою для повоєнного відновлення економіки України. *Інститут педагогіки НАПН України*. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743529/>

Solidarity Fund Ukraine. (n.d.). *EU4Skills: кращі навички для сучасної України*. <https://solidarityfund.org.ua/spivpraczya-z-rozvytku/osvita/eu4skills-krashhi-navychky-dlya-suchasnoyi-ukrayiny>

Міністерство освіти і науки України. (2024). Визначено перші 72 профтехи, де навчатимуть професій для відбудови країни. <https://mon.gov.ua/news/viznachenno-pershi-72-proftekhi-de-navchatimut-profesiy-dlya-vidbudovi-kraini>

Пригодій, М. А. (1999). *Профільне та початкове професійне навчання з електротехніки в загальноосвітній школі: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02*. Київ. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/15738>

Проект «Навчання заради змін». (2024, грудень 1). *Підсумки проекту*. <https://profrozvytok.org.ua/2024/12/01/навчання-заради-змін-підсумки-проє/>

— 00 —

УДК 373.5

ІНКЛЮЗИВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: ДОСВІД, ВИКЛИКИ Й МОЖЛИВОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Аліна Опаріна,
аспірантка Інституту професійної освіти
НАПН України,
<https://orsid.org/0000-0002-2183-9716>
e-mail: oparinaalina2@gmail.com

Анотація. Інклюзивна професійна освіта є ключовим елементом соціальної рівності та забезпечення доступу до навчання для всіх